



דיני כשרות המטבח והמאכלים – שיעור 10 מאכלי עכו"ם

גזירת בישולי גויים - פתיחה

גזרו חכמים שלא לאכול מאכלים שבושלו על ידי גויים, כדי שלא תיווצר קירבה בין היהודי לגוי, שקירבה זו עלולה להוביל לידי חתנות ביניהם, וסופה התבוללות (שבת יג. וע"ז לה:).

מה נכלל בבישולי גויים

מאכל שהוכן על ידי גוי באמצעות: בישול (אוכל עם רוטב) או טיגון (עם שמן) או צלייה (אוכל בלי רוטב) או אפייה (בצק ללא רוטב) אסור משום בישולי גויים. אבל מאכל שהוכשר לאכילה על ידי מליחה כבישה או עישון, אין בו משום בישולי גויים, ולכן מותר לאכול דגי הערינג ודגים מעושנים של גויים (סי' קי"ג יג).

אלא שחכמים היקלו יותר בפת שנאפתה על ידי גוי, כיון שפת הוא מאכל בסיסי, וזו גזירה שאין רוב הציבור יכול לעמוד בה, ועל כן נחלק בין דיני פת עכו"ם לשאר בישולי עכו"ם כדלהלן:

פת עכו"ם

האיסור

חששו חכמים שהאוכל פת גויים, יבוא להתחבר אליהם, ויבוא להתחתן עימם, ועל כן אסרו אכילתו, ואפילו אין לגוי האופה ילדים, ואפילו אם אינו עובד עבודה זרה (יו"ד סי' קי"ב סעיף א).

מה נחשב פת עכו"ם

א. פת מחמשת מיני דגן, אבל פת העשויה משאר מינים, הרי היא בכלל בישולי גויים (סי' קי"ב סעיף א).

ב. שכל שלבי האפייה נעשו על ידי הגוי – כלומר הדלקת התנור, הכנסת הפת לתנור, והוספת חום בתנור. אבל אם היהודי עשה אפילו פעולה אחת משלבי האפייה, הרי זו פת יהודי (שו"ע סי' קי"ב סעיף ט).

היתר פת פלטר

כיון שאכילת פת הינה צורך בסיסי, התירו חכמים בשעת הדחק לאכול פת פלטר – פת של אופה, שמכין לחמים על מנת למכור, שבזה יש פחות קירוב הדעת. ובתנאי שאין שום חשש של כשרות, כלומר שבוודאות הפת נאפתה ממרכיבים כשרים ובכלים כשרים.

מה נחשב שעת הדחק

א. כאשר אין פת ישראל מצויה באזור – דהיינו 18 דקות ממקום מושבו, ואם הולך בדרך ואין בכיוון הליכתו פת ישראל עד 72 דקות (קי"ב סעיף ב ע"פ השו"ע והש"ך סק"ט).

ב. פת ישראל פחות משובחת מהפת פלטר, או שהפלטר מוכר פת שטובה לו יותר מבחינה בריאותית (סעיף ה. ובספר הכשרות פ"ט אות ד).

בישולי גויים

האיסור

גזרו חכמים שלא לאכול מאכל שבישלו גוי, אפילו אם הבישול נעשה בכלים ובבית ישראל, מחשש חתנות – שהאכילה הזו תיצור קירבה, ויבוא להתחתן עם ילדיו, ואף כאשר אין לו ילדים אסרו. טעם נוסף, שמא יאכילנו דבר טמא (סי' קי"ג סעיף א בבית יוסף. ולעניין יהודי בפרהסייה, תלוי בשני הטעמים הנ"ל, עיין בספר הכשרות פ"ט אות יח).

לומדים כהלכה

לומדים ♦ זכרים ♦ פוסקים



דיני כשרות המטבח והמאכלים – שיעור 10 מאכלי עכו"ם

מה נחשב בישול גויים

- א. שהגוי עשה את שלבי הבישול העיקריים, אבל אם הגוי הדליק את האש, והיהודי הניח את התבשיל על האש, הרי זה בישול יהודי. ואם היהודי רק את הדליק את האש והגוי הניח את התבשיל, לדעת השו"ע הרי זה בישול עכו"ם, ולדעת הרמ"א גם זה נחשב בישול יהודי (סי' קי"ג סעיף ז. והט"ז שם כתב שהרמ"א מיקל רק בבית ישראל, אך בבית הגוי צריך הנחת הסיר על האש. והגר"ע יוסף מתיר גם לבני ספרד לאכול במקום שבושל כדעת הרמ"א, אם יש שם משגיח כשרות כל הזמן, והמחמיר תע"ב).
- ב. בישול חלקי על ידי ישראל, נחשב בישול ישראל. כלומר אם היהודי בישל את המאכל חצי בישול (כמאכל בן דרוסאי) ולאחר מכן סילקו מן האש, ושוב הניחו גוי על גבי האש והשלים את הבישול, מותר התבשיל באכילה (סי' קי"ג סעיף ח).
- ג. בשעת הדחק מתיר הרמ"א בישול גוי בבית הישראל כאשר הגוי מדליק מאש שיהודי הדליק (רמ"א סי' קי"ג סעיף ט. ובערוך השולחן סעיף מד).

שני תנאים לאיסור בישול עכו"ם

- איסור בישולי גויים נאמר רק כאשר יתקיימו שני התנאים הבאים, אך באופן שחסר אחד מן התנאים, אין בזה איסור בישולי גויים.
- א. המאכל אינו נאכל כמות שהוא חי ללא בישול – כלומר רק מאכל כזה שאינו נאכל בצורה נורמלית ללא בישול, שייך בו גזירת בישול עכו"ם. אבל מאכל שנאכל בצורה הראויה גם ללא בישול, הבישול של הגוי לא אוסר אותו, ומטעם זה התירו לשתות קפה ובירה של גויים – כשאין מרכיבים אסורים, כיון שהקפה והשעורה בטלים למים, והמים לא שייך בהם איסור בישולי עכו"ם (קי"ג סעיף א. חכמת אדם סו, יד. ערוך השולחן קיג סעיף כב. ובספר הכשרות פייט אות כט. ועיין בבן איש חי שנה ב פרשת חוקת סעיף טז, שמביא את דברי האר"י ז"ל לאסור).
- ב. מאכל שעולה על שולחן מלכים, כלומר מאכל חשוב שעולה בסעודות חשובות, והכל כפי מנהג המקום (סי' קי"ג סעיף א, והאחרונים מסכימים ששניצל ונקנקיות פרווה ושאר מאכלים פשוטים שלא מגישים כלל במסעדות אין בהם חשש).

חלב עכו"ם

הקדמה

- התירה התורה לשתות חלב שנחלב מבהמה טהורה, אף שהיה מקום לומר שהוא כאבר מן החי שאסור באכילה (טושי"ע יו"ד סי' פא).
- אך חלב של בעלי חיים טמאים, וכן של חלב הבא מן הטריפה אסור, כיון שכל היוצא מהם דינו כמותם (שם).



דיני כשרות המטבח והמאכלים – שיעור 10 מאכלי עכו"ם

החשש בחלב שחלבו עכו"ם

גזרו חכמים שלא לשתות חלב פרה שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, אע"ג שאין חשש שמא החליף את החלב לחלב של בהמה טמאה שהרי יש להם גוונים שונים, בכ"א חששו שמא הגוי עירב חלב טמא בתוך החלב הטהור (קט"ו סעיף א).

היתר בחלב שחלבו עכו"ם

כאשר ישראל משגיח על החליבה, אע"פ שהוא לא רואה את כל פעולת החליבה, אלא נמצא באזור ויכול לראות בכל רגע, כיון שהגוי יודע שהיהודי מקפיד לשתות חלב פרה, ובכל רגע הנתון היהודי יכול לראותו, נחשב כחלב ישראל (שו"ע סי' קט"ו סעיף א ע"פ הרשב"א).

חלב שחלבו גוי ויש פיקוח ממשלתי

חלב המשווק על ידי מחלבות של גויים העומדות תחת פיקוח ממשלתי האוסר באופן מוחלט לערב חלב טמא, נחלקו האחרונים האם ניתן לומר שכיון שהגוי מפחד לערב חלב טמא, יש לסמוך ולשתות חלב זה, כמו שישראל משגיח עליו (האגרות משה יו"ד א. מז-מט התיר מעיקר הדין, וכתב שבעל נפש יחמיר. החזו"א ביו"ד סי' מא, ד כתב שיש מקום להתיר. אומנם הרב שטרנבוך בתשובות והנהגות א, תמא, כתב שהחזו"א התיר רק לילדים או חולים ויולדת תוך 30. ויש שהחמירו ואמרו שלא די שאין זה חלב עכו"ם אלא צריך שזה יהיה חלב ישראל – שו"ת חתם סופר יו"ד קז, וכך נהגו רבים. וגם המתירים, חייבים להקפיד על כשרות טובה, כדי לוודא שלא מדובר בבהמות טריפה).

גבינת גויים

אסרו חכמים גבינות גויים משום שבהרבה מקומות היו עושים את הגבינה על ידי שמניחים קיבת נבילה בתוך החלב (שבקיבה יש חומר מיוחד שגורם לחלב להיות גבינה). ונהגו להחמיר ולא לאכול גבינת גוי, אפילו במקומות שמעמידים את הגבינה בחומרים סנטטים (סעיף ב. וע"ע בספר הכשרות פ"ח אות יז).

חמאת גויים

כיון שאין אפשרות להעמיד חמאה מחלב בהמה טמאה, רבים סברו שחמאה לא נכללה באיסור חלב עכו"ם, בתנאי שאכן כל המרכיבים וכן הכלים הם מחומרים כשרים. אכן יש שנהגו להחמיר ולאסור גם חמאת עכו"ם, כיון שחששו שמא החלב שמננו עשו את החמאה היה מעורב בתחילה עם חלב טמא, ונשארו שאריות של חלב טמא מעל החמאה. והכל לפי המנהג (שו"ע סי' קט"ו סעיף ג).